

Nogle glimt af en livskunstner

Af Aqigssiaq Møller

I anledning af Hans Lynges 80 års fødselsdag udgav Pilersuiffik en jubilæumsbog på vegne af Hjemmestyret. Festskriftet er meget fortællende og viser Hans Lynges alsidighed såvel som kunstner som menneske.

Jeg skrev i forordet til denne jubilæumsbog 2 forskellige tekster, idet jeg citerede to digte, et på grønlandsk og et på dansk. Det jeg gjorde i et forsøg på at vise Hans Lynges som kosmopolit. Eller sagt på en anden måde et forsøg på at belyse billedet af et menneske, der dækker udtrykket: »Jeg lever i to verdner, men med én sjæl«. Det grønlandske digt er skrevet af Kresten Poulsen (frit oversat af undertegnede).

»Anguniagaqartoq sorsugassaqararaq
(den som vil opnå noget i tilværelsen har meget at kæmpe for)

akornusiiniaasoqartuarimat
(der vil altid være nogen, der vil forsøge at bremse én)

Kinalu angutaasoq akiuuttuararaq
(og den som tror på sit mål vil kæmpe videre)

akornutaasoq qaangigaaniarpat.
(hvis forhindringen skal overvindes)«.

Hans Lynges livsbane var broget og spændende som et eventyr. Og det danske digt af H. V. Kaalund er således et symbol på hans livsstil:

»Jeg elsker den brogede verden
trods al dens nød og strid
for mig er jorden skøn endnu
som i patriarkernes tid.«

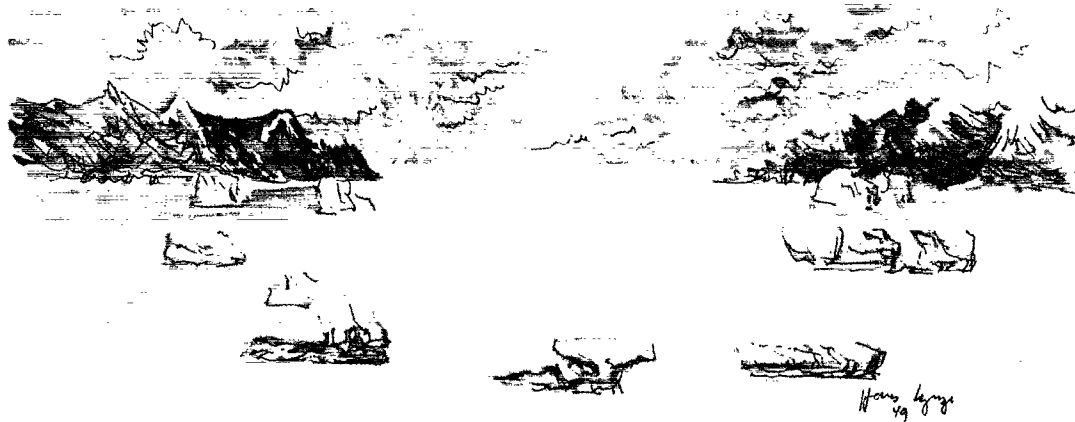
Jeg mødte Hans første gang i Tussaaq, lidt nord for Upernavik, i 1949. Da var jeg en dreng på 9 år og var i fuld gang med at udforske omverdenen i Tussaaq og den nærmeste omegn.

Hans kom til Tussaaq i forbindelse med sin indsamling af folkeminder. Vigtigheden af dette havde Hans fuldt ud forstået, og han påbegyndte arbejdet, støttet af bl.a. Carlsbergfondet, som en slags fortsættelse af Knud Rasmussens livsværk om sagn og myter i Grønland. Resultatet kender vi gennem hans spændende værk »Inegpait«.

Hans overnattede hos os, og dér gik snakken mellem min far og Hans uafbrudt. Det var en interessant opgave, som Hans var igang med. Min far var levende interesseret, idet min farmor også var en fremragende fortæller. Hun var født i Qaarusuk (Godthåbsfjorden,

Mundingen af Umanakfjorden med Sätut og Umanakøernes fata organiske spejlinger som „Herkulesøjer“, i det fjerne.

En ubetydelig ændring af retning og belysning og synene forvandt, men sneen på fjeldloppene lyser som store stjerner i det fjerne.

Akvareller fra Uummannaq Fjorden.

ved Sermitsiaq). Hendes forældre boede egentlig i Narsaq syd for Nuuk (senere fordansket benævnelse er Narsaaraq), men havde opholdt sig i hele fjordkomplekserne i Nuuk i området, men for det meste i Saarloq.

Hvorfor jeg nævner Nuuk. Jo, det var netop det centrale omkring deres samtale hin aften i Tussaaq.

Hans voksede op i Nuuk og berejste som dreng hele distriktet mange gange sammen med sin far, der var overkateket og egnens åndelige overhoved hos den fastboende befolkning. Under disse ture havde han hørt mange mystiske fortællinger og hændelser, som den rette kristne livsform helst ville undvære at beskæftige sig med, ihvertfald i dagslys. Tro er jo mange ting hos mennesket, og den skifter ofte med lokaliteternes etiske og moralske normer. Hans hørte, efter hans egne erindringer, mange mystiske forskellige beretninger, som min farmor også havde fortalt til sine børn og andre interesserede i Maniitsoq.

Det var baggrunden for samtalen mellem disse to ligesindede personer i Tussaaq. De diskuterede og opfriskede den mystiske verden, som deres forfædre betragtede som en del af tilværelsen. Jeg oplevede dette møde med samtaler, diskussioner og fortællinger, og dét var noget der kunne sætte en nysgerrig drengs fantasi igang, og som man kunne blive klog og eftertænksom af. Det var selvfølgelig, ifølge min senere rationalisering, en komparation af deres oplevelser i deres barndom om vore forfædres måde at opleve omverdenen på. Desværre havde vi dengang ikke båndoptager, video, mv., men menneskets nethinde er vist

nok ikke det værste i denne forbindelse. Når jeg tænker tilbage, er jeg stadigvæk overbevist om, at mundheldet, at fotografiet aldrig kan erstatte de billeder, som ordet kan fremkalde er rigtigt. Her vil jeg ikke diskutere forskellen og dermed afstanden mellem de trykte mediers og ordets betydning for oplevelsen og holdningsdannelsen. Men netop hin aften oplevede jeg ordets magt. Mellem to eminente fortællere og forskere.

Min fars »tjenestebolig« var en firkantet, fladloftet og ret utæt barak på ca. 20-25 m². Et enkelt rum bestående af en briks, bord og en ret fyldig kakkelovn. Hans og jeg sov i gæsteværelset. Det var på gulvet ved briksen. Jeg sov udmærket og trygt, mættet af oplevelser og indtryk. Derimod kan jeg ikke huske, om »de gamle« i det hele taget sov. De var jo helt »skæve« af sagen og gensynet. Baggrunden for gensynsglæden var også, at Hans's far, Niels Lyng, havde virket i Maniitsoq som præst.

På det tidspunkt gik min far i skole. Det var i begyndelsen af 20-erne. Hans læste til kateket og kom til Maniitsoq på besøg.

Om det skrev min far bl.a. i sine erindringer: »Lige før jeg blev konfirmeret kom pastor Lynges søn, Hans Lyng. Jeg erindrer ikke i hvilken anledning, formentlig i forbindelse med ferien. Han gik på Ilinniarfissuaq. En dag kom han i skolen, mens vi blev undervist. Han fortalte os, at han ville indføre os i det danske sprog. Det var imponerende. Aldrig har jeg oplevet et så spændende øjeblik i min skoletid. Vi blev ellers ikke undervist i det danske sprog. Ikke et ord dansk havde vi lært, måske på nær navnestof i

Foto: Torben Cordtz, efteråret 1983.

geografi. Hans startede med at sige: »Ullorissat kisissaanngillat« og han oversatte sætningen til dansk: »Stjernerne er utallige (utaaliige)«. Dette var efter hukommelsen, og det næste han lærte os var: »kuuit kisissaanngillat« (»elvene er utallige«). Det var imponerende.«

Hans omtalte også min far i Inegpait som en af sine kilder til en bestemt fortælling, og jeg ved, at han brugte ham som en af sine »forbindelsesofficerer«. Min fars distrikt udover Tussaaq som kateket var nemlig Naajaat og Innarsuit.

Mit egentlige venskab med Hans startede i København i begyndelsen af 70-erne. Der var nybrud i det grønlandske kulturliv. Hans var det naturlige samlingspunkt, hvad enten det drejede sig

om litteratur, kunst eller kulturformidling i bred forstand. Der blev arrangeret udstillinger om grønlandsk kunst. Teatervirksomheden blomstrede gennem Tuukkaq Teatret i Fjaltringen. Her var Hans yderst aktiv og en levende inspirator samt en utrættelig iagttager/debatør af samfundsspørgsmål.

I denne tid fik jeg desværre for lidt tid til at komme i tættere forbindelse med Hans som menneske og som kunstner. Dog holdt vi senere forbindelsen ved lige. Vi var altid glade for at være sammen med Hans og Inge. Der var mange øjeblikke, hvor vi oplevede ham som det naturlige centrum i forsamlinger, hvad enten det var ved arbejds møder eller til festligt samvær. Altid levende engageret,

munter, med mange tankevækkende og kreative indslag.

Hvem har ikke nydt Hans's levende fortællinger, hvem har ikke beundret hans mange smukke, kunstneriske og historiske fortællende malerier, og hvem har ikke sunget hans alle steds nærværende sang »Nuilersup qilaap seqinersuata« i fulde drag?

Som illustration for hans omsorg, aldrig svigtende venskab og den fanden ivoldske binding til sine medmennesker vil jeg fremdrage nogle eksempler:

Humor

Jeg fyldte 40 år i august 1979, samme år som hjemmestyrets fødsel. Hans og Inge var selvfølgelig med til festen på Lolland. Mine forældre var også med. De udvekslede minder fra gamle dage. Om Tusaag, Inegpait, Maniitsoq, Nuuk, mv. De to gudsbenådede fortællere holdt også tale. Min fars var mere familieorienteret. Men Hans blev grebet af den gode stemning og holdt en dejlig og morsom tale. Det var bl.a. om bekendskabet familierne imellem. Han berørte også kulturforskellen ved sådanne festligheder. For at illustrere den almindelige grønlanders opfattelse af danskernes måde at holde sådanne fester på, fortalte han følgende:

»Når man kommer ind i festlokalet, kigger man efter bordkortene og samtidig spejler man sig i de fine glas for at finde ud af, hvem man egentlig er, og hvad man hedder. Når man omsider finder sit navn og genkender sig selv, sætter man sig og opdager, at ens kære ægtefælle er blevet placeret så langt væk som muligt. Og helst med ryggen til«.

Det næste eksempel han tog, var hvor-

dan man skålede. »Først nikker man til hinanden med glasset i hånden for at se, om man har fået lige meget i glasset. Så drikker man. Og så nikker man til hinanden igen for at se, hvor meget man har drukket i forhold til de andre«.

Kreativitet

Vi var til julefrokost i 1982, hos Hans og Inge i Nuuk (Sanasletten). En hyggelig og livgivende eftermiddag med mange sjove og spændende fortællinger om livets tildragelser før og nu. Der manglede ikke noget, selv bordkort var der. Hans gjorde dagen uforglemmelig på denne måde. Hver eneste gæst fik et selv-gjort bordkort, en pasteltegning på ca. 23x15 cm.

Den farvelagte tegning til min kone viser en engel, der kommer med julebudskabet til en lille bygd. Englen har et lys (stjerne) i hånden, flyvende over bygden er hun på vej ned, skubbet frem af grønlandske fugle. Hun er iøvrigt i grønlandsk dragt. Langt nedenunder kan man se tørvehytter, illu og stativer.

Mit bordkort forestiller en lille grønlandsk pige, også i nationaldragt. Hun står uden for hytten og er igang med at tænde lyset til den karakteristiske papirlygte (naneruaq). Hun ser forventningsfuld ud.

Symbolikken er klar. De to billeder tilsammen fuldender julebudskabet. Englen, barnet og lyset i mørket. En dygtig sammensmeltning af det himmelske og jordiske omkring julen.

Viljen/modet

I den omtalte jubilæumsbog på side 19 kan man se en tegning (billede/scene 6),

Hans Lynge hjemme på Sana Sletten i Nuuk ca. 1980.

der giver anvisninger til udfærdigelse af maske og dragt til Kraftens Dyr. Hans håndskrevne anvisninger på grønlandsk er lidt vanskelige at tyde, men hentydningerne er klare. Den forfulgte, den udstødte henter kræfter udenfor de etablerede normer og forskrifter. Det er mit gæt, at han bruger sagnet om Kaassassuk som symbol på menneskets og dermed kunstnerens kamp for at overleve, fysisk og åndeligt.

Samme motiv spores i et maleri, han forærede mig som afskedsgave, da de (Hans og Inge) skulle rejse til Danmark i 1983. Han kom med billedet en eftermiddag. Det var ikke helt tørt endnu.

Motivet er en mand, der står på en bjergtop, hvor udsynet er imponerende. Han står dér med armene i vejret. Langt nede i dalen kan man se nogle køretøjer, prikkede med nogle røde symboler. Hans forklarede mig, at manden symboliserer åndens magt. Han standser fremstormende russiske tanks med de bare næver. Nogle år efter så jeg i TV en studenteropstand i Kina, hvor en ubevæbnet ung student standsede kinesiske tanks på Den himmelske Fredsplads i Peking, stående foran magtens symboler med armene i vejret, helt ubevæbnet.

Omsorgen

Hans drillede mig i sin tid meget med, at jeg opgav at blive overlærer. Når han sendte breve, kunne han finde på at sende det til min hustru og titulerede hende med – fru overlærer.

Han tænkte altid på sine venner, også når han var langt væk fra dem. Således oplevede jeg denne side af hans karakter det sidste år i hans levetid. Hans og Inge var på en udenlandsrejse, vistnok til Tyrkiet. Hans syntes, at nu var det for længe siden, jeg havde skrevet – og så sendte han et brev til vores datter og bad hende om at hilse os og spørge, hvordan vi havde det.

Hans var et menneske, der kunne sætte sindene i nødvendigt kog, og som samfundsiagttagere og kulturarbejdere var han en fornyer uden fordomme. Et menneske, der havde stor respekt for og viden om sine aner, arv og fortid. Disse satte han altid i relief med fremtiden for øje.

Jeg vil altid huske Hans som en livskunstner af format.

Stjernerne er utallige, men nogle funkler stærkere end andre!